
Padesátiletí 1918—1968

Mezník roku 1918, a v něm den 28. října, nepředstavuje jen nahodilou orientační značku, která časem bledne. Je to význačný předěl a hluboký zářez vývoje, jehož významový dosah si sice poslední dobou k vlastní škodě zastíráme, který však přesto stojí pevně a bez možnosti umělého posunutí právě tam, kam jej pohnutý spád dějin umístil. Omšelá slova o třistaleté porobě, která se omíláním proměnila v posmívanou frázi, nejsou zdaleka tak planá, jak se jevila posluchačům a čtenářům brzy po zřízení nového státu. Jestliže důsledky osudného střetnutí 8. listopadu 1620 na Bílé hoře pocítil postižený národ v pozvolném sestupu svých možností až ke dnu bezvýchodnosti v nekonečně se vlekoucím a viru ubíjejícím Temnu, pak zase osvobozující zlom zpuchřelých pout, jímž skončilo nesmyslné pustošení první světové války, pocítuje v nás tentýž národ naplno dodnes. Pocítuje to sice se samozřejmostí, s jakou se dýchá vzduch (tedy bez zvláštního vděku), přece však, aspoň ve chvílích pozornějšího zahledění, zcela zřetelně a s jistotou o pravém původu a časovém počátku většiny životních kladů, hmotných i duchovních. Právě při pozornějším zahledění nelze nevidět, jak se všechny nitky obrozeného národního života sbíhají v jediném úběžníku, jímž jest 28. říjen 1918.

Vývoj nebyl samozřejmě přímý ani hladký. Jasnozřivě kritický F. X. Šalda zabušil záhy zneklidněně ve stati PĚT LET REPUBLIKY, což nebylo zrovna milé kormidelníkům. Vředy malosti i daleko horších neduhů se provalovaly, až zrak přecházel. Naivní frankofilové se báli i jen pohledět na Východ. Mechanismus státu skřípal, spravedlnost byla slepá, ryzí hlas velkého umění byl pohrdlivě přezírán. Ale zráli lidé. Rostla nerakouská generace. Se samozřejmostí byl pocítován bytostný rozdíl úsloví „za Rakouska“ a „za republiky“. Ani dlouhá okupace nedovedla způsobit, aby éra svobody byla jako celek znevážena a jevila se jen jako přezíráníhodná epizoda. Byl to jen nebezpečný výkyv, otřes namířený na existenci státu a národa, který však nezasáhl kořeny a nevyvrátil je.

Budeme-li si připomínat, že skutečnost československého státu vyplnila časové rozmezí půl století, neobejdeme se bez paralel a bez srovnávání. Po paralelách se budeme ohlížet u sousedů i u vzdálenějších národů, srávnávací sondy zapustíme do historie naší i cizí. Půl století je totiž doba, již nelze ani v majestátně si vykračující historii států a národů vidět jen jako beztvárovou, s okolím splývající kapku času. Sovětský svaz, jen o rok starší, je dnes pojem, jehož obsahu je rozuměno na všech zeměpisných

šířkách a délkách. Ale Československo je dnes také pojem vyhraněného obsahu. (Kde jsou doby, kdy Češi a Slováci vystupovali s nálepkami rakouských občanů?) A zapustíme-li historickou sondu padesáti let zpět od našeho roku 1918 (kdy např. rozezněla Česká filharmonie — 30. října — premiéru Sukova ZRÁNÍ), octneme se v roce 1868 (tedy v roce premiéry Dalibora, v době kompozice ROLNICKÉ a ČESKÉ PÍSNĚ, v době, kdy Národní divadlo bylo teprve snem a kdy na Českou filharmonii nebylo ani pomyslení)! Ano, půl století už věru stojí za vážné zamýšlení a za srovnávání. Jedinec jako očité svědek může ještě tuto dálavu obhlédnout, může obhlédnout i o něco víc — nemůže však už obhlédnout dvojnásobek. Je to pádný krok dějin, který si však ještě uchovává lidskou míru.

Vzpomínám si, jak po vynuceném uzavření škol v Praze („pro nedostatek uhlí“) jsem jednou přicházel z navečerní potulky k venkovskému náměstíčku, odkud se rozléhal hromadný zpěv české hymny. To právě dorazila jediným pražským vlakem zpráva o dokonaném převratu. Bylo 28. října 1918. V Praze pak následovaly rušné dny, mezi nimi i den obzvlášť slavný: návrat T. G. Masaryka. Dotud jen naděje a pevná víra všech se převtělila do skutečnosti, sice zdaleka ne ideální, spíš drsné, přece však svou podstatnou nově a v doslovném smyslu hmatatelné. Všechna žlutá a černá zmizela, vládní a dvorní radové se vytratili, na ulicích nezaznělo německé slovo. Že nastal historický zvrát, bylo zřejmo všem.

Ale všichni přitom zároveň věděli, že nešlo o šťastnou souhru náhod, o využití příležitosti, o dar, který spadl s nebe. Vždyť právě naděje a pevná víra mohla vytrvat a otrást trůnem jen proto, že kořenila v hlubinách minulosti a byla dlouho živena. Od skepse Josefa Dobrovského přes prosvětlené vize Smetanovy k Alšově zemité realitě vedla široká cesta, po níž kráčely celé generace. Zlomení žezla a vztyčení vlastního praporu — to byl jen logický důsledek, výslednice překypělých sil.

Do vlastního státu jsme nevzkročili s prázdnýma rukama. Neměli jsme sice mnoho statků, ale měli jsme pracovitost, tradici, ducha, neřídili jsme sice vlastní průmysl, ale měli jsme dost důmyslu, hlavu pro vědu a srdce pro umění. A měli jsme hlavně dost sil navíc, abychom mohli na dobytých pozicích stavět a zahájit proces scelení našich národů.

Organická kontinuita vývoje přes předěl převratu se stala specifickým znakem zejména pro naše umění. Hudba nepotřebovala přece ani předtím komentářů, aby mohla povzbuzovat. Poezie mluvila i dříve srozumitelně a v podstatě jednoznačným směrem; stačily jí vlastní akcenty a nemusela se jen a jen uchýlovat k rafinovaným jinotajům. Avšak přes to přese vše i zde, v oblasti umění, předznamenalo zlomení posledních článků řetězu vykročení v plynulejším kroku. Mezi sebejasnějším viděním svobody a osvobozenou skutečností je přece jen rozdíl, který dovedeme právě dnes, po odstupu let a přestálých zkouškách, jasně vycítit.

Kde zvlášť výrazně vidíme vývojový předěl roku 1918, je slovenská hudba. Pravda, existovala také dříve. Avšak jasným a svébytným plamenem se rozhořela až po roztrhání pout a po vyhlazení nesmyslného dělitka na země předlitavské (kam jsme spolu s jinými spadali my) a zalitavské (kam patřili spolu s jinými Slováci).

V české hudbě byly všechny vnitřní předpoklady dalšího rozmachu připraveny dřívě. Rozvoj prostě pokračoval, ale už bez pout, která nasazovali jiní. Dále jsme sami tvořili, a sami jsme si také vytvořené hodnoty třídili a hospodařili s nimi. V tom, že se tak nedálo vždy moudře, je pak také naše vlastní vina. Historie bude jednou na detailech odvažovat klady a zápory, oddělovat zrna od plev. Do příležitostné úvahy, která nechce být vyčerpávající studií, však details nepatří.

Okolnost, že právě roku 1968 vyjde tento svazek ŽIVÉ HUDBY, přivedla mě k zamyšlení nad odplynuvším půlstoletím. Snad nebude zcela nemístné, když při této velké jubilejní příležitosti vyslovím přání, aby se naše ŽIVÁ HUDBA ustálila v periodikum sice skromné, ne však plané, a aby se mohla po desetiletích nejen bez uzardění, ale s vědomím o užitečně vykonané cestě sama zahledět zpět ke svým začátkům.

Praha 17. května 1967.

KAREL JANEČEK